

pääpaino oli suomalaisessa valtakunnanosassa. Nämä lisäansiot mukaan luettuna kokonaistulot ehkä kasvoivat; silti elintarvikkeiden kulutus supistui. Työtä tehtiin uskonpuhdistuksen jälkeen enemmän kuin katolisena aikana – ei niinkään opillisista syistä, sillä ahkeruutta perusteltiin Salomonin Sananlaskuihin vedoten – vaan koska pyhimysten juhlapäiviä pyyhittiin pois kalenterista. Miesten ollessa sodassa naisia näkee lähteissä halonajossa, puinnissa, teurastuksessa, rakennustyömaalla. Isännän ollessa kaukomailla emäntä sai lisää vaikutusvaltaa, mutta iloa hänellä oli muutoksesta vain jos talo pystyi palkkaamaan vierasta miehistä työvoimaa. Työtehoa voi seurata vain kuninkaan ja aatelin kartanoissa ja se näyttää niissä heikolta. Syynä oli osittain päivätöitä kohtaan tunnettu vastenmielisyys, osittain se, että väenottojen vuoksi oli käytettävä runsaasti alaikäisiä töissä.

Sivuutan tässä pitkäksi venyneessä resensiossa maanomistuksen historian vaiheet 1500- ja 1600-luvuilla: kirkko-reduktion, perintötilojen joukottaisen siirtymisen rälssiin, verolahjoitukset, aatelin ja talonpoikien suhteet lahjoitusmailla ja reduktion sekä maanluontoterminologian. Tiivis esitys ei tarjoa sanottavaa lisää siihen, mitä suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa on vastaavasti esitetty. Rälssitalonpoikien rasitukset kasvoivat 1500-luvun alkupuolelta lähtien, joskin on huomattava, että verorästien ja myönnettyjen alennusten vuoksi aatelisperhe ei tosiasiallisesti voinut nauttia hyväkseen kaikkea mitä kirjoi-

hin oli merkitty. Kameraalinen autoituminen kruunulle ja aatelille veroa maksavilla tiloilla yleistyi Ruotsissa myöhemmin kuin Suomessa.

Suurvalta kukistui Myrdalin mukaan sotaväsymykseen, jota odotustenmukaisesti ilmeni eniten talonpojistossa.

Jordbruket under feodalismen on Ruotsin maataloushistorian perusteos, tutkimus ja samalla oppikirja ja suuren yleisön luettavaksi tarkoitettu yleisesitys.

Eino Jutikkala

Merkillinen kartasto Pohjois-Amerikan intiaaneista

Illustrated Atlas of Native American history. Toim. Samuel Willard Crompton. Chartwell, Edison 1999. 272 s.

■ Pohjois-Amerikan alkuperäisasukkaiden historia on pitkä ja mielenkiintoinen. Eurooppalaisten valloittajien saapumista seuranneet vuosisadat ovat ankeaa kertomusta kulttuurien väkivaltaisesta kohtamisesta ja sen seuraamuksista. Tämä väkivalta on muodostanut osan Yhdysvaltain ja Kanadan intiaanien elämää nykypäivään saakka. Vaikka erityisesti viime vuosikymmeninä heidän koulutukselliset, taloudelliset ja poliittiset olonsa ovat parantuneet huomattavasti, he kuuluvat edelleen Yhdysvaltain ja Kanadan köyhimpiin kansanosiin. Lisääntyneistä vaikutusmahdollisuuksista ja kansalaisoikeusaktivismia seuranneesta julkisuudesta huolimatta intiaanien historia tai heidän ongelmansa eivät yleensä ole herättäneet valtaväestön kiinnostusta. Lisääntyneestä akateemisesta toimeliaisuudesta huolimatta intiaaneja käsittelevien yleisteosten valikoima onkin pysynyt varsin suppeana.

Siksi on virkistävää, että amerikkalaisille kirjamarkkinoille on putkahtanut yleisivistäväksi lukukokemukseksi tarkoitettu teos Pohjois-Ameri-

1. *Arvi Korbonen*, Hakkapeliittain historia I, 1939, s. 415.

kan intiaanien historiasta. Teos on varustettu lukuisin kuvin ja taitettu väljän levollisesti peruskoulutetun, historiasta kiinnostuneen lukijakunnan houkuttelemiseksi.

Teoksen kahdeksan lukua esittelevät kukin oman aikakautensa, jotka etenevät kronologisesti vuodesta 20 000 eKr. nykyaikaan. Eurooppalaisten valloittajien tuloa seuraavat kolme vuosisataa käsitellään omina kokonaisuuksinaan kontaktin ja konfliktin, sopeutumisen, vuorovaikutuksen ja sodankäynnin sekä eurooppalaisperäisen väestön aluevalloituksen näkökulmasta. 1800-luku on jaettu kahtia läntisten rajaseutujen valloittamiseen kannustaneen kohtalonuskon (*Manifest Destiny*) ja suuria intiaanisotia (1860–90) kuvaavaan ”viimeisen suuren vastarinnan” kauteen. Varsin tavanomaista ajallista jakoa virkistävämpi keksintö on lukujen alaotsikointi kymmeneen eri kulttuurialueeseen. Antropologien käyttämän jaon tustalla ovat ilmaston, maaperän, sen muotojen ja luonnonvarojen alueellinen vaihtelu, joka on vaikuttanut muun muassa tuotantomenetelmiin. Lukija voi siis kätevästi valita haluamansa mittakaavan: Pohjois-Amerikan alkuperäiskansoja voi lähestyä joko ajallisia muutoksia korostavasta koko maanosan näkökulmasta tai valikoivasti alueittain. Kokonaisuus jäsentyy helposti, ja teosta voi lukea toimivasti palloittain.

Kartaston kirjoittajat ovat sekalainen, kokonaisuutena vaikeasti hahmotettava joukko, jonka valinnan taustat jäävät arvoitukseksi. Tutkijoiden li-

säksi asiantuntijoiksi on kehuutettu romaani- ja lastenkirjailijoita, joiden ansioiksi luetaan kaunokirjalliset kuvaukset intiaanien historiasta ja elintavoista ja jopa ”varttuminen intiaanireservaatin lähellä” ja siitä kummunnut ”varhainen kiinnostus alkuperäiskansojen kulttuureihin”. Odotetusti tämä näkyy tekstissä hienoisena epätasaisuutena. Osuudet etenevät luettavuudeltaan melko tasaveroisesti, mutta akateemisten kirjoittajien ote on selvästi monipuolisempi. Paikoitellen teksti puuroutuu sotahistorian koulukirjamaiseksi esitelyksi ja epäoleellisilta tuntuvien yksityiskohtien luetteloinniksi.

Kirjoittajien henkilökohtaiset mieltymykset ja tausta ohjaavat tekstin sisältöä varsin selvästi. Esimerkiksi vuoden 1950 jälkeistä aikaa käsittelevä luku keskittyy Yhdysvaltain liittovaltion ja intiaanien välisen erikoissuhteen päättämiseen pyrkineeseen terminatiopolitiikkaan, intiaaneja koskevan lainsäädännön kiemuroihin ja poliittisiin sopimuksiin. Kanadankin tilannetta käsitellään, mutta esimerkiksi maan intiaaneja koskeva viime vuosien mielenkiintoinen alueellinen ja poliittinen kehitys (Nunavut) jää huomiotta. Samoin molempien maiden intiaanivähemmistön taloudelliset ja sosiaaliset olot mainitaan vain ohimennen eikä niitä kytketä kokonaisuuteen. Nämä ovat pettymyksiä ja selviä puutteita.

Käsittelemättä jää myös se, että Yhdysvalloissa nopeasti kasvanut rahapelitoiminta on tarjonnut monille intiaaniheimolle mahdollisuuden talou-

delliseen itsenäisyyteen. 1970-luvulta alkaen intiaanireservaateissa eri puolilla Yhdysvaltoja on avattu kasinoita ja korkeain panosten bingoja. 1980-luvulla kiihtyneen kehityksen synnyttämät osavaltiokohtaiset kiistat johtivat kauaskantoisiin intiaanireservaatteja koskevan lainsäädännön muutoksiin liittovaltion tasolla. Taloudellinen menestys on jäsentänyt uudelleen heimojen poliittista ja kulttuurista itsemääräämistä ja lisännyt niiden painoarvoa suhteessa osavaltioihin ja liittovaltioon. Näin monia kulttuuris-poliittisia rajoja on jouduttu arvioimaan uudelleen hyvin nopeasti. Pelitoiminta on myös aiheuttanut uudenlaisia ristiriitoja heimojen hallinnossa ja asettanut heimot keskenään eriarvoiseen asemaan.

Vuonna 1999 intiaanien kasinoita tai bingoja oli Yhdysvalloissa jo 30 osavaltiossa. Niiden osuus on noin 15 prosenttia koko maan peliteollisuuden lähes 55 miljardin dollarin vuosituotosta (1998). Huomattavimmin pelaamisesta saatavat tulot ovat parantaneet elämän laatua pienten heimojen hallitsemisissa, suurten asutuskeskusten kupeessa sijaitsevissa reservaateissa. Näin on siksi, että niissä väestöpohjaltaan laajan markkina-alueen tuottama etu voidaan jakaa verrattain harvojen kesken. Pieniä heimoja rasittavat usein myös vaatimattomimmat sisäiset poliittiset kiistat kuin suurempia heimoja. Menestyskikämmat peliyritykset ovat tuottaneet omistajilleen täystyöllisyyden, ilmaisen terveydenhuollon ja koulutuksen sekä huomattavia parannuksia reservaattien infrastruktuuriin.

Tässä valossa on merkillistä, että "uudeksi buffaloksi" kutsuttu peliteollisuus jää sivulauseeksi nykytilannetta erityisesti politiikan ja lainsäädännön kautta tarkastelevassa luvussa.

Teos sisältää lukuisia varsin mielenkiintoisia kuvia ja karttoja, joita on koottu historiallisista teoksista ja arkistojen kätöksistä. Vanhat kuvat ovat kiehtovaa katsottavaa. Sen sijaan teosta varten tuotetut kartat ovat tekniikaltaan ja esteetikaltaan raivostuttavan alkeellisia, vaikka niistä vastaamaan valitulla kansainvälisen televiestintäyrityksen insinööriellä kerrotaan olevan kokemusta neljän mantereen ja kolmen valtameren kartoituksesta.

Teoksen kartoissa käytetään Pohjois-Amerikan luonnonmaantieteellisellä peruspohjalla karkkimaa-symboliikkaa: luonnonvaroja osoittavat iloisenväriset karhut, peurat ja majavat sekä paistettua kananmunaa muistuttavat makean veden helmisimpukat. Lopputulos on tiukkaan ahdettu ja sekava. Intiaanien historiaa koskevan tiedon epämääräisyyden ja virheiden aiheuttamat ongelmat ovat toki ymmärrettäviä ja niiden mainitseminen teoksen johdannossa on tervetullutta. Tiedon laadun alueiden rajaamiselle ja karttojen symboliikalle asettaman haasteen olisi kuitenkin voinut kiertää hienostuneemminkin. Lisäksi tarpeettoman paljon tekstiä on käytetty selittämään sellaista, mikä olisi ollut helppo havainnollistaa kuvallisesti. Näin kuvien kytkemiseksi asiasisältöön olisi jäänyt kaittava lisätilaa.

Merkillistä on sekin, että 1900-luvun "unohduksen" ja

"muistamisen ja toiminnan" kausia käsittelevissä osuuksissa ei ole ainuttakaan kuvaa. Esimerkiksi intiaanien hallitsemien maa-alueiden sijainti ja laajuus jäävät koko teoksessa arvoitukseksi. Tilastotiedot heimojen koosta ja rakenteesta sekä taloudellisista, sosiaalisista ja muista oloista olisi ollut vaivatonta siirtää havainnolliseen, vertailukelpoiseen kuvalliseen muotoon. Koska intiaanien menneisyyden rituaalis-poliittinen muistaminen ja aktiivinen toiminta ovat yhä näkyvämpiä sekä yhdysvaltalaisessa että kanadalaisessa yhteiskunnassa, tästä olisi varmasti saatavissa runsaasti lehtikuva-aineistoa. Näiden osuuksien harkittu kuvitus olisi lisännyt kartastoksi itseään kutsuvan teoksen uskottavuutta huomattavasti.

Pohjois-Amerikan alkuperäiskansoista kertova kartasto on ristiriitainen teos. Parhaimmillaan se on tervetullut lisä aiheesta saatavilla olevaan laajalle lukijakunnalle suunnattuun kirjallisuuteen. Toisaalta teoksen kuvallisen esittämisen taso ja sen valintoja ohjannut mielikuvitus ovat paikoitellen anteeksiantamattoman kehittymättömiä. Ajankohtaisuudessa ja analyttisen otteen jämykkydessäkin olisi ollut huomattavasti parantamisen varaa. Akateemista lukijaa teos muistuttaakin ensisijaisesti mielikuvituksen arvosta sekä kuvallisen viestinnän vaikeudesta ja sen onnistumisen tärkeydestä.

Pauliina Raento

Kaupunkilaisnaisen taakka ja vapaus

Women in Towns. The Social Position of Urban Women in a Historical Context. Toim. Marjatta Hietala ja Lars Nilsson. Studia Historica 60, Suomen Historiallinen Seura ja Studier i stads- och kommunhistoria 18, Stads- och Kommunhistoriska institutet, Stockholms universitet. 1999. 195 s.

■ *M. Hietalan ja L. Nilssonin* toimittamassa *Women in Towns* -teoksessa on kymmenen artikkelia Euroopan kaupunkihistoriasta. Ne käsittelevät aikaa keskiajalta 1900-luvulle ja maantieteellisesti aluetta Unkarista Englantiin ja Italiasta Suomeen.

Naiset ovat usein olleet enemmistönä kaupunkiväestöstä naisten vilkkaan muuttoliikkeen seurauksena. Teoksessa pohditaan, johtuiko tämä kaupunkielämän suhteellisesta helppoudesta naisille vai houkutteliko urbaani elämä naisia työvoimakseen tyhjin lupauksin, sekä kaupunki-ilman vaivattavaa vaikutusta naisten elämään. Tekijät eivät näe historiaa yksiviivaisena kulkuna kohti vapautta, vaan olosuhteiden vaikutus arkeen ja kehityksen monet mutkat on otettu huomioon.

Katalin Szende käsittelee naisleskien toimeentuloa keskiaikaisessa Sopronin (Ödenburgin) kaupungissa Unkarissa. Lähteenään hän käyttää